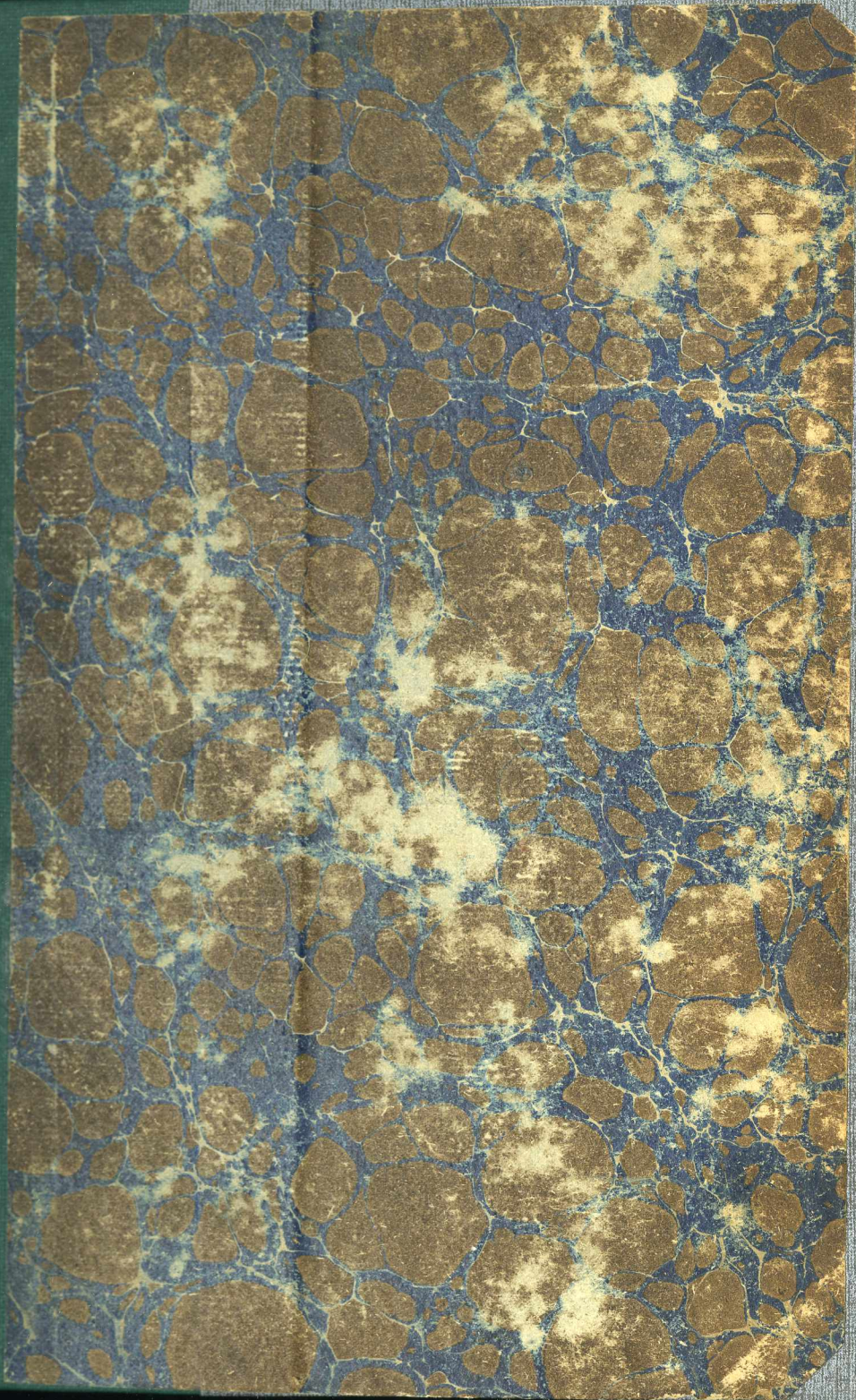

Politikai
röpiratok

117.

117
994

AZ INGATLANOK

TŰZKÁRTÉRÍTÉSÉNEK

ÁLLAMI SZERVEZÉSÉRŐL.

IRTA

WEISZ BERNÁT FERENCZ.

7

PEST, 1869.

KIADJA RÁTH MÓR.

Ráth Mór kiadásában megjelentek :

- Arany János.** Összes költeményei. 6 kötetben. A költő arcképével.
7 frt. 20 kr., 3 díszkötésben 10 frt. 50 kr., 6 díszkötésben 12 frt.
- Arany János.** Összes költeményei. Egy kötetben. A költő arcképével.
7 frt. 20 kr. Díszkötésben 11 frt. Fényképekkel 16 frt. 50 kr.
- Arany-Album.** Than Mór és Lotz Károly fényképezett rajzai Arany J.
költeményeihez. Pompás díszkiadás 10 frt.
- Book Ernő Károly.** Az egészség 4 könyve. A magyar nép szükségeihez
alkalmazva. 38 ábrával. 4 kötet. 2-ik jutányos kiadás 3 frt.
- Budapesti szemle.** 1867, 1868, 1869. Szerkeszti Csengery Antal a 10 frt.
- Cherbulier.** Egy becsületet asszony regénye. Ford. Tolnai. 2 kötet 2 frt.
- Curtius Ernő.** Athén Pericles korában. Ford. Pór. 1 frt. 20 kr.
- B. Eötvös József.** Gondolatok. 2 frt. Díszkötésben 3 frt.
- B. Eötvös József.** A nemzetiség kérdése. 60 kr.
- B. Eötvös József.** Reform. 2. kiadás. 2 frt.
- B. Eötvös József.** Költeményei. Album-kiadás. Székely és Keleti rajzaival.
Pompás díszkötésben 10 frt.
- B. Eötvös József.** Magyar írók és államférfiak. Füzve 2 frt. 60 kr. Angol
kötésben 3 frt. 40 kr.
- Feuillet Oct.** Camors gróf. Ford. Huszár K. 2 kötet. 2 frt. 80 kr.
- Gróf Forgách Ágost.** Észrevételek a megyék átalakítása körül. 1 frt.
- Frankl Vilmos.** Pázmány Péter és kora. 1. kötet. 4 frt. 50 kr.
- Gibbon.** A római birodalom hanyatlásának és bukásának története. Ford.
Hegyessy Kálmán. I. II. kötet. 4 frt. 80 kr.
- Görgei Arthur.** Gazdátlan levelek. 60 kr.
- Gyöngyvirágok.** Nyugoti költőkből ford. Szász Károly. Gyémántkiadás.
Díszkötésben 1 frt. 50 kr.
- Gyulai Pál.** Vörösmarty életrajza. 1 frt.
- Gyulai Pál.** A népszerűség. Satira. 30 kr.
- Herbert L.** Napoleon Lajos. Történeti korrajz. 10 kötet. 7 frt.
- Horváth Mihály.** Kisebb történelmi munkái. 4 kötet. 13 frt. 60 kr.
- Horváth Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története. 3 kötet
12 frt., angol kötésben, szerző arcképével 14 frt. 60 kr.
- Horváth Mihály.** Kossuth L. utolsó leveleire. 3-ik kiadás. 80 kr.
- Horváth Mihály.** 25 év Magyarország történetéből. 2-dik kiadás. 3 kötet
10 frt. Díszkötésben 12 frt.
- Horváth Mihály.** Szabad egyház a szabad államban. Williams Roger. Tör-
téneti életrajz. 84 kr.
- Hugo Victor.** A nyomorultak. 10 kötet. 10 frt.
- Hugo Victor.** A tenger munkásai. 3 kötet. 4 frt. 20 kr.
- Jókai Mór.** Politikai divatok. Regény. 4 kötet. 2 frt.
- Jósika Miklós.** Sziklarózsa. Regény. 4 kötet. 3 frt.
- Juste T. Mária,** magyar királyné, II. Lajos özvegye. Franzeziából. 1 frt. 50 kr.
- Kákay Aranyos.** Országos árny- és fényképek. 1 frt.
- Kazinczy Gábor.** Martius Galeot könyve. Mátyás király jeles, böles és elmés
mondásai és tetteiről. 2-dik kiadás. 1 frt. 20 kr.

AZ INGATLANOK
TŰZKÁRTÉRÍTÉSÉNEK

ÁLLAMI SZERVEZESERŐL.

IRTA

WEISZ BERNÁT FERENCZ.

*Technikai és Polgári Mű-
veknak, kivétel nélkül
a Szekő.*

PEST, 1869.

KIADJA RÁTH MÓR.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Előszó és bevezetés.

Soha sem hittem volna, hogy én, a ki leginkább a gyakorlati téren mozogtam, és a tollat irodalmilag nem igen forgattam most — öreg napjaimban — röpiratot szerkeszszek és bocsásak közzé. De az ügy, az eszmé, mely tárgyát képezi e szerény kis munkámnak, oly fontos országunk jóllétére, oly nagy horderóvel bir nemzetgazdaszatunk irányára nézve, hogy hosszú fontolgtás után s több barátom buzdítására mégis elhatároztam magamat, hogy tapasztalásaimat és meggyőződésemet a következő lapokon az irányadó körök, és a közönség elébe terjeszszem.

Hogy az engemet talán nem ismerő tisztelt olvasó tudja előre is, miszerint a kérdéses szakban avatott emberrel van dolga, elmondom röviden, hogy 40 évnél tovább foglalkoztam a biztosítási ügygyel, előbb mint al-, azután mint fő- és utóljára mint közügynök (General-Agent) biztosító társulatoknál; tehát volt elegendő alkalmam

a biztosítást minden részeiben tanulmányozni és gyakorolni, és így lelkem mélyéből állithatom, hogy tapasztalásom, gyakorlatom, tüzetes megfontolásom és meggyőződéselem eredménye az:

hogy országunkban az ingatlanokra nézve legczélszerűbb akövetkező lapokon tárgyalás alá vett „*Állami tűzkártérítőintézet.*“

Ha azt létrehozuk, a legnagyobb jótéteményt szerezzük meg az országnak, büszkék lehetünk reá, hogy ezzel is (mint legközelebb időben sok mással) a civilizáltabb és gazdálkodni tudó országok sorába léptünk.

*

*

*

Az eszme nem új.

Még 1847-ben az akkori magyar udvari fő-kanczellár gróf Apponyi György ő excellenciája felszólított engemet april 21-én kelt, itt másolatban következő levelével: miszerint törvényjavaslatot készítsek egy, Magyarországon felállítandó „ingatlanokra vonatkozó állami tűzkártérítő intézet“-ről.

A levél így szól:

Wohlgeborner Herr!

Die ausgebreiteten Kenntnisse und Erfahrungen, welche sich Euer Wohlgeboren, — wie mir bekannt ist — in Angelegenheiten der Feuer-Assekuranz-Anstalten sammelten, sind mir Veranlassung hinsichtlich einer Massregel, durch welche die erhöhte Gemeinnützigkeit dieser Institute bezweckt werden könnte, an Sie zu wenden.

Allen bisherigen Wahrnehmungen nach, bleibt trotz der wohlthätigen Wirkungen der bestehenden Brandversicherungs-Anstalten doch ein viel zu grosser Theil der Gebäude in Ungarn unassecurirt, und folglich ihre Besitzer allen schrecklichen Folgen des Brandunglücks ausgesetzt, da die Actien-Assecuranz-Gesellschaften ihrer Beschaffenheit nach verhältnissmässig drückende Gebühren von den einzelnen Hauseigenthümern beziehen, und diese nach Massgabe der Unglücksfälle oft beträchtlich erhöhen; ferner in einem Orte nur bis zu einem gewissen Werthe versichern, bei den auf Wechselseitigkeit gegründeten Gesellschaften aber, die zu entrichtenden Gebühren sich oft so hoch belaufen, dass ihre Theilnehmer dadurch leicht zurückgeschreckt werden. Um daher die Wohlthat der Assecuranz

auf alle Landesbewohner auszudehnen, und neben der vollsten Sicherheit des Ersatzes auch die möglichste Herabsetzung der Gebühren erzielen zu können, sind in mehreren deutschen Staaten allgemeine Landes-Brandversicherungen errichtet worden, deren Beispiel bei uns in Jedermann den Wunsch erwecken muss, auch den Bewohnern Ungarns die Vortheile der Assecuranz in ihrem ganzen Umfange und ihrer grössten Ausdehnung zuzuwenden. Zu diesem Ende fordere ich Sie im Vertrauen auf Ihre Geschäftskennntnisse, Ihre Bereitwilligkeit und Ihre Discretion hiemit auf, sich diesem schönen Zwecke — insofern es ohne Nachtheil für Sie und ohne die Gefährdung Ihrer jetzigen Verhältnisse geschehen kann — zu widmen, und zwar unter der Leitung des Grafen Emil Dessewffy, an welchem ich gleichzeitig die erforderliche Aufforderung erlasse, einen Plan zur Einführung einer allgemeinen Landes-Assecuranz in Ungarn und den Nebenländern mit den hierauf Bezug habenden Gesetz-Projekte zu entwerfen. Ich stelle es Ihrer klugen Beurtheilung und der weisen Einsicht des Grafen Dessewffy anheim, wen Sie — ohne vorzeitiger Verlautbarung der Sache und mit gutem Erfolge — zu der erwähnten Ausarbeitung beiziehen könnten; so wie ich es andererseits mir vorbehalte, für die ver-

diente Anerkennung Ihren Bemühungen seinerzeit Sorge zu tragen. Wenn Sie daher meiner Aufforderung — wie ich hoffe entsprechen wollen und können, so ersuche ich Sie mir ihren Entschluss ehestens bekannt zu geben und sobald als möglich zum Werke zu schreiten, dann aber von dem Fortgange dieser Arbeit oder demjenigen was zur Förderung derselben nothwendig wäre, mich sodann in Kenntniss zu erhalten.

Der ich übrigens mit Hochachtung verbleibe
Euer Wohlgeboren

ergebenster

Graf Apponyi m. p.

Wien, 21. April 1847.

* * *

Nemcsak gróf Apponyitól, hanem boldogult gróf Dessewffy től és Várady József akkori m. u. kancelláriai Referendariustól is vannak kezeim közt levelek, melyek bizonyoságot tesznek azon meleg érdekeltségéről, melyben ezen statusférjak ezen — országunkra nézve igen fontosnak és czélszerűnek tartott — ügyet részesítették. De a „legnagyobb magyar“: boldogult gróf Széchenyi István is igen melegen pártolta azt.

* * *

A kész törvényjavaslatot ugyan 1847 szeptemberben gróf Apponyi Budán egy az akkori tárnokmester gróf Keglevich Gábor elnöklete alatt összeállított bizottmány által megvizsgáltatta s jóvá is hagyatta. Ez azután Bécsben a magyar udvari kancelláriánál is keresztül ment, szándéka lévén gróf Apponyinak e törvényjavaslatot a pozsonyi országgyűlésen elfogadás végett előterjeszteni. Valószínűleg törvénytényé is vált volna, mert nem csak a conservatív párt lett volna mellette, hanem azt Kossuth is — az ellenzék vezére — kívánatosnak és ohajtandónak találta.

(Nem rég Kossuth a „Magyar Ujságban“ megjelent levelei egyikében ismét megérintette ez ügyet, mint az ország hasznára ohajtandót.)

De az országgyűlés első havaiban más fontosabb elodázhatlan ügyek valának szőnyegen, mint p. o. az administratorok kérdése, a sz. kir. városok coordinatioja stb., míg a martiusi napok mindennek véget vetettek.

Azóta pedig, minthogy csak 1848-ban volt egy rövid tartamu országgyűlés, e fontos ügynek ugy kelle hevernie, mint sok más üdvös tárgynak.

Mióta azonban ujra — és hála Istennek — nagyobb mértékben visszanyertük alkotmányunkat, ismét foglalatoskodtam a mondott esz-

mével: Mi módon kellene most e tervvel fel-
lépni, s miképen lehetne azt érvényre juttatni?
— E gondolkozás közepette meglepett mult
évben sz. kir. Győr város képviselő testületé-
nek indítványa: miszerint „az elemi károk
elleni biztosítást nemzetgazdászati szempontból
célszerűnek véli országos intézkedés tárgyává
tenni“, a ministeriumot ebbeli törvényjavaslat
előterjesztésére felszólítja és Pest város közön-
ségét az eszme pártolására felhívja. — Pest
város közgyűlése az ügyet egy albizottmánynak
adta át véleményadás végett.

Ez állapotban lévén a tárgy, jónak találtam
tovább nem várni.

* * *

Beszéltem e fontos ügy iránt hazánk böl-
csével Deák Ferenczcel, kitől megtudtam,
hogy ők ezt szinte már megpendítették, és talán
keresztül vihető; de főleg két dologra van előbb
szükség: 1-ör a municipiumok rendezésére, 2-or
statistikai adatokra.

A mi az elsőt illeti, reményleni akarom, hogy
nem folyand le egy év, mig e szükségesen segítve
lesz. Ámbár ha erélyesen akarjuk, a mostani mu-
nicipiumok mellett is lehetne ez üdvös törvényt
megalkotni és végrehajtani.

De még azt is mondta Deák, hogy jó lesz az ügyet nyilvánosságra hozni, átadni a sajtónak: hadd fejlődjék a közvélemény. És ez is egy főoka annak, hogy e röpiratot a nyilvánosságnak átadom.

Vajjon kell-e attól tartanom, hogy e terv ellen irni fognak, különböző érdekek lévén abban érintve? Alig hiszem, mert reménylem, hogy a hazafiság mindenkiben háttérbe fogja szorítani a magánérdekeket akkor, mikor oly üdvös, nagy horderejű ügy forog kérdésben.

De végtére, meg lévén győződve, hogy az eszme jó, nálunk kivihető, czélszerű és hasznos, és mellettem majd egy százados gyakorlat (külföldön) és annyi tekintély szól, nem szabad a netáni harcztól is visszariadnom, annál inkább nem, mert ha tervem sikerül: édes hazám boldogítására egy nagy alapot vetettem.

Pest, 1869. febr. 12-én.

Weisz Bernát Ferencz.

Az „ingatlanokra vonatkozó általános állami tüzkártérítő intézet“ nem új, sőt igen régi és gyakorlatban levő eszme.

Knoblauch 1865-ben „Die Fehler und Mängel des Feuerversicherungsrechts in den deutschen Bundesstaaten“ czim alatt megjelent munkája, és más nyert tudósítások után következő németországi államok és tartományok birnak ilyféle állami tüzkártérítő intézettel. Ugymint: Bajorország (1852. 1861. törv.), Würtemberg, Szászország (1784, 1862), a volt Kurhessen (1829), továbbá Hessendarmstadt, Hessenhomburg, Oldenburg, Szász-Weimar (1784, 1826, 1859), Szász-Altenburg (1776, 1791, 1844, 1855), Szász-Koburg (1843), Anhalt-Dessau, Anhalt-Bernburg (1751, 1820, 1826, 1854, 1856, 1857, 1867), Braunschweig (1826, 1835), a volt Schleswig-Holstein és Nassau (1806, 1834, 1851), Waldeck, Lippe-Detmold, Lippe-Schaumburg. Ezen kívül a régi Poroszországban némely tartományok és városok szintén birják ez intézkedést, u. m. Hohenzollern (1855), Berlin (1794), Stettin (1722), Thorn (1829).

Ebből látható, hogy a civilisált Németországban az „ingatlanok országos tüzkártérítése“ már több mint 80 év

óta létezik, és időnkint az utolsó évekig változások, javítások eszközöltettek ez ügyben. Nem töröltettek el, hanem a létező hibák kijavítottak. És pedig a mi a gazdaságot és a nemzetgazdaságot illeti, a nevezett országok bizonyára a legfelsőbb fokon állanak, és intézkedésük utánzásra méltó.

Az említett törvényjavaslatnak első három szakasza, melyek az eszmét némiképp kifejtik, következő:

„1. §. Jelen törvéynél fogva összes Magyarországon, kapcsolt részeiben és a katonai őrvideken s ezek részére

Országos tüzkártérítő intézet állittatik fel.“

„2. §. Ez intézetbe tüzkár elleni biztosításul valamennyi Magyarországon, kapcsolt részeiben és határ-örvidékein létező épületek tartoznak.“

„3. §. Ezen szabály alól csupán a lőpormalmok és lőportárok vétetnek ki.“

Rövid szavakba foglalva ez intézkedés abban áll: vagy a bel- vagy a pénzügyi ministeriumban egy „tüzkártérítő osztály“ állittatik fel. Ez osztály minden kárt megtérít, mely az országban az épületekben történhetik, és az e végre szükséges összeget (mely, mint tovább kifejtendem, igen csekély lesz) az adó mellett szedi be.

Az eszme mellett következő okok szólnak:

1-ör. Azon percztől fogva, a melyben a törvény által kimondott országos állami biztosítás kezdődik, nem lehet széles Magyarországon tüzvész, mely által valamely család — leégett ingatlan vagyona miatt — tönkre menne

vagy koldusbotra jutna. Mert minden ház az országban biztosítva lesz, minden kár az országos tüzraktérítő pénztárból kifizettetik.

Azt fogja talán valaki ellenvetni: hiszen itt van a sok tűz ellen biztosító társulat, és pedig nemcsak kül-országiak, de több hazai intézet is, melyeknél mindenki talál biztosítást. Az igaz; de mégis igen kevesen biztosítatnak, legnagyobb része a háztulajdonosoknak nem biztosítat. Némelyek talán hanyagságból, de főképp a nagyon magas biztosítási díj miatt; a miről később szólnunk.

Mult év apriltól fogva december végéig megkísértem (magán és lapokbani tudósítások után) feljegyezni a tüzeseteket Magyarországon, és ime az eredmény:

Idő	Hely	El- égett ház stb.	Biz- tosítva vult	Nem volt biztosítva	Jegyzet.
April	Bogyoszló	140	50	70	
Május	Nikits (Füles)	54	30	24	
Junius	Nyirbátor	15	4	11	
Julius	Fűzvölgy	22	1	21	
"	Tasnád	70	10	60	Néhány volt biztosítva.
"	Leleszt	142	20	173	Kevés ház volt biztosítva Csűr.
		71			
"	Mocsár	27	10	17	
"	Királyháza	31	3	76	Mellék-épület.
August.	Kleinscheuer	22	3	19	
"	Bélabánya	70	10	60	
"	Tapoleza	80	4	76	

Idő	Hel y	El- égett ház stb.	Biztosítva volt	Nem volt biztosítva	Jegyzet.
August.	Dráás (Erdély)	103	1	102	
„	Tupolovka	8	—	8	
„	Himód	49	3	46	
„	M. Apáti	90	2	88	
Sept.	Kompolt	102	89	13	
„	Acsa	40	18	22	
„	Beszt.-bánya	8	8	—	
„	Kolosmonostor	5	3	2	
„	Prjehod	45	2	43	
„	Z. Lipcse	44	32	12	
„	Kudsier	22)	—		
		18)	—	40	Gazdasági épület.
Octob.	Galambok	8	—	8	
„	Sárkány	69	9	60	
Nov.	Szárhegy	6	—		
		85	—	91	Gazdasági épület.
		1494	312	1182	

Ebből kitünik, hogy nálunk a biztosítás, daczára a sok biztosító társulatnak, még nem birt magának ele-
gendő tért kivívni. Ha tekintjük, hány család jutott csak
a feljegyzett rövid idő alatt nyomorba és koldusbotra,
hogy kéregetnek a tüzkárt szenvedett szegények házról
házra csak néhány krajezárnai segedelemért, mely sege-
delem még sem elég szenvedett káruk csak egy részecs-
káját is pótolni; hány rosz ember használja csak ürügyül

az állítólagos tüzkárt, miszerint koldulhasson és lophasson; ha mindezt figyelembe vesszük, nem kell-e sietnünk e szomorú állapotnak véget vetni? Avagy nem kell-e magunknak szemrehányást tennünk, ha nem orvosoljuk e sebet, ha látván ezer meg ezer családot koldusbotra jutni, el nem háritjuk e bajt akkor, mikor ez nem kerül többre, mint csak egy törvény alkotásába, mely szerint minden épületben történendő tüzkár az országos tüzkárpénztárból kifizetessék? Avagy addig akarunk-e várni, míg mindenki maga jószántából fogja házát biztosíttatni? Ezt, úgy hiszem, 50 sőt 100 év múlva sem érjük el.

(Gróf Haller Sándor, az „Ország“ biztosító intézet elnöke egy — a lapok mellett — közzétett cikkben azt állítja, hogy Magyarországon csak 5°/_o-ja az épületeknek — azaz csak minden 20-dik épület — van tűz ellen biztosítva.)

A nemzet vagyona van itt szinte kérdésben. Ha néhány száz, vagy néhány ezer család elszegényedik, a nemzet vagyona rendkívül szenved alatta. Segíteni kell tehát, és minél előbb.

Gondoljuk csak meg, mily megnyugtató érzélem fog bennünket megszállani, ha midőn valahol tüzvész támad, bizomnyal tudni fogjuk, hogy — az épületeket illetőleg — egy családnak kára sem marad megtérítés nélkül, senki sem jut koldusbotra. De általában az a meggyőződés, hogy az egész hazának épületei tűz ellen biztosítva vannak, mindenkire nagy megnyugtató hatással bír.

2-or. A tüzkár ellen biztosító társulatok kikötik, hogy azon tüzkárokat, melyek „háborus események, zendülés, polgári lázadás, zsákmányolás, valamely hatóság által elrendelt fegyveres erőszak“ által történnek, meg nem térítik. Az országos intézet ellenben mind ezen károkat is megtéríti. Mily roppant kiszámíthatatlan különbség létezik e két ellenkező intézkedés között, leírni felesleges. Csak képzeljük el, hogy a mondott esetekben mily roppant kárt szenvednének a házbirtokosok a biztosító társulatoknál, holott az országos intézet őket egészen kártalanítja.

3-or. Már fennebb érintém, hogy sokan azért maradnak el a biztosítástól, mert a biztosítási díj a fennálló társulatoknál igen magas.

A háztulajdonos, a ki igen gyakran nem bővelkedik pénzzel, sokszor azon dilemmában van: vagy drága díjért biztosíttatni, vagy biztosítatlanul maradni. Sokszor kényszerítve van az utolsót választani, és a szerencsétlenségnek martalékul esni.

Ha az anyagi oldalát vesszük a részvénytársulatoknak, legfőbb feladatuk és céljuk a részvényeseknek, minél magasabb osztalékot szereznii. Azért, és mivel előre a károkat nem lehet tudni, iparkodnak a díjakat oly magasra emelni, a mint azt csak a verseny más társulatokkal engedi. De nem csak osztalékot kell szerzeniök, még a sok különféle költségeket, ügynöki és házaszi provisiokat, az igazgatóknak fáradozási jutalmául bizonyos tantiemet és a társulatok vagyoni állása szilárdítására tartalék tőkét is kell szerzeniök; és ezt mind a szegény biztosítottaknak kell fizetnie. — Tudtommal né-

mely társulatoknál csak a kezelési költségek 30, 40 és több 0/0-ra rugnak.

Azért is fizettetnek maguknak a biztosítási díjon kívül még „illeték“ név alatt minden egyes biztosításnál 50 krajczártól 3 és több forintig (a csekély bélyeget is ide értve) a biztosítási díj magasságához aránylag.

Ellenben az állami biztosításnál nem kell nyereségre szert tenni. Itt az egész ország semmivel sem fizet többet biztosítási díjul, mint az egész országban tűz által épületeken való s á g o s k á r történt, és a mit a kezelési és hivatali költségek tesznek. Itt provisiókról, igazgatósági tantiemről, tartalék-tőkéről szó sincs. Az ország maga a biztosított és egyszersmind biztosító; az egész ország egy részvényes társaság.

A remélhető díjak alacsony kiszabása legjobban kitünend, ha számokat állítunk fel.

Az 1864-diki „Statistisches Jahrbuch“ szerint Magyarországon és Erdélyben 1.969,017 ház fizetett adót. Most 4 évvel tovább lévén, biztosan vehetünk kerek számmal 2.000,000 házat alapul.

Az 1-ső pontbani kimutatás szerint nem egészen 9 hónap alatt 1494 ház lett a tűz martaléka, és így esik egy-egy hónapra átlagosan 166 ház. Ambár a tűzveszélyek inkább a száraz nyári időkben gyakoribbak, a télen ellenben a nedves és havas idők nem engedik a tűzveszély terjedését (mint a fennebbi kimutatás is bizonyítja, hogy októberben csak két, novemberben csak egy, decemberben pedig semmi tüzeset sem volt jelentve), mégis

veszem ezen számot télre is, és így egy évre jutna 1992 ház.

Ha a helyeket veszszük tekintetbe, a hol a leirt tüzesetek voltak, azt fogjuk találni, hogy ott, mint többnyire faluk- és kisebb városokban valószínűleg nem igen magas értékű házak vannak és égtek le. Az ily házak fedelét és tűz által eléghető részeit talán egyenkint 100, 200, 300 forintra lehetne tenni. De tegyünk néhányat 1000, sőt 2000, 3000, 5000 és talán 10,000 forintra is, nem fogunk tévedni, vagy nagyon keveset számítani, ha az átlagot egy-egy házra 1000 ftra tesszük, mi 1992 házra — vagy kerek számmal 2000 leégett házra — tesz 2.000,000 forintot.

Ha még a kezelési költségeket 1.000,000 forintra tesszük, akkor az egész tesz 3.000,000, vagyis a két millió házra 1 ft 50 krt egy-egy házra.

Bizonyos az, hogy az 1992 ház között van nagyon sok, melynek kára csak 100, 200, 300 ft.; és így marad a nagyobbakra 5, 10, 20 és több ezer forint, s ezen arányban oszlik fel a kártérítési díj is a 2.000,000 ház közt, t. i. lesz talán egyre 50 kr., 1, 2, 3, 5 ft., holott most a legcsekélyebb házacska fizet 3, 4, 5 ftot, a nagyok pedig 10, 20, 30, 40 és több ftot.

De szerencsésebb években, a hol vagy kevesebb tüzeset, nagy alacsonyabb értékű építmények leégése által kevesebb kár volna, a díj igen-igen csekély lesz: 20, 30 kr. a kis házacska, a nagyobb 2, 3, 4, 5 ft. — A biztosító társulatoknál többnyire mindig egyforma magas a díj; mert hiszen ott — a mint mondám — csupán a nyereség az, a mit el kell érniök. — Csu-

pán az ugynevezett „illeték“ mit a részvénytársulatok vesznek minden egyes biztosítástól, szerencsésebb években elég lesz az egész kártérítési összegre: mindig csak a házakat értve, és nem az ingóságokat, melyek tovább is magán vállalkozási tárgyak maradnak.

Tehát úgy hiszem, világosan ki van mutatva, hogy az országos intézet által a biztosítási díj a lehető legcsekélyebb leend.

(Ez tulajdonképen nem is „biztosítási díj.“ Ezen kifejezés csak a magán társulatokra alkalmazható, mert azok biztosítják a talán beérkezendő kárt, és e biztosításért vesznek előre egy bizonyos díjt. Az országos intézet ellenben nem biztosít, hanem kifizeti a kárt és kiveti azt a háztulajdonosoknak, tehát ez „tűzkártérítési díj.“ És ez nem is terheli az egész országot, hanem csupán a házbirtokosokat.)

4-er. A mint tudva van, a biztosító társulatoknál előre nem történik a társulat által semmi becslés, csak azon összeg vétetik számba, melyet a biztosított kívánó fél bevall. Ez összeget senki sem ismeri a biztosított és a biztosító társulaton kívül. Történik pedig gyakran, hogy p. o. valaki a 2000 ftot érő háztetőt 4000 ftban vallja be; ezt nyereszkeség végett felgyujtja és 4000 ftot követel. A biztosítási társulat akkor — a tűz után felbecsülteti a tűz előtt volt értékét, találván, hogy ez nem vala több mint 2000 ft, vonakodik többet fizetni. A biztosított fél állítja, hogy őt 4000 ft illeti, mert hiszen annyiért fizetett biztosítási díjt. A társulat, nem akarván az ügyet perre ereszteni, félvén, hogy hitele kárt szenvedend, hirbe

jönne, hogy csak per útján fizeti a károkat, egyezkedik talán 3000, vagy 2500 ftba; kivált ha a biztosított fél egy nagyobb nevű családnak tagja stb. vagy talán csak is a 2000 ftot fizeti.

A biztosítással speculatio nem ritka eset; sőt igen gyakran fordulván elő, általános baj. De ezáltal, t. i. a tul-biztosítás által, az ily háznak szomszédjai, sőt az egész helység szenved; mert ha már a tűz kiüt, akkor nem tudják, hol lesz határa. Ellenben az országos állami biztosítás által ezen baj egészen megszűnik, mert először, a becslések mind előre eszközöltetnek (a mint az a törvényjavaslatban tervezve van) és másodsor, a biztosítási tabellák — könyvek — minden helységben nyitva állanak közmegetkintés végett. Ott akárki megnézheti az egyes becsléseket és felszólalhat netáni tulbecslések ellen. — Átalában abban fekszik a nagy különbség a társulatok és az országos biztosítási rendszer közt, hogy az elsőeknek kell iparkodniok minél többet bevenni, és a károkat minél kevesebbel megtéríteni, ellenben az országos intézet saját kára nélkül igazságos lehet és lesz. De

5-ör. A kárbecslések eredménye is a kár-tabellákban feljegyezve kitétetik az érdeklött helységben a nyilvánosságra, mi által minden tulkövetelés gátolva leend. Mert ha akárki látja, hogy némelyiknek kára tulságosan volna felbecsülve, azt feljelentheti és az országos intézet közegei kötelesek lesznek a netán történt bajt helyrehozni. (A törvényjavaslatban erről gondoskodva van.)

6-or. Miután az egész tűzkár állami és országos ügy leend, a tűzoltásra is nagyobb gond fog fordítatni, tűzoltási rendszer fog megállapíttatni; mert hiszen a magunkéról gondoskodnánk: minden kár bennünket mindnyájunkat érne.

Többször történt, hogy városi hatóságok folya-
modtak némely biztosító társulatokhoz, miszerint járul-
janak ők is vizipuskák megvételéhez, mert ezáltal tűz-
esetben a kárnak hamarabb lehetend gátat vetni. De a
társulatok többnyire megtagadták e kívánatot; mert
ha egy hatóságnak megteszik, akkor soknak kell ezt
teljesíteni, a mi nagy kiadást okozna nekik. — Egé-
szen másképen áll ez az országos intézetnél; itt min-
denki érdekelve van, hogy tűz ne támadjon, és ha
támad, minél kevesebb legyen a kár, mert a kártéri-
téshez mindenki hozzájárul.

7-er. A fedelek szilárdítására is lesz gondja az
országos intézetnek. Lassankint — bizonyos rendszer mel-
lett — a tűzveszélyesb fedeleket — mint nád, szalma,
zsindely — meg fogják szüntetni és csupán szilárd tűz-
mentesek — mint cserép stb. — fognak behozatni, a
fedélzeti mód egészen át fog változtattatni, mint ez
más civilisált országokban létezik. — De ez is csak
egy országos intézkedés által lesz végbevihető.

8-or. A mondottak után az egész országban a
a tűzveszély jelleme jobbra változván, az ingósa-
gokra is (melyekkel az országos intézet nem foglalata-
toskodik) sokkal lejjebb szálland a biztosítási díj, mert
minél kevesebbet kell félni a tűz terjedésétől, minél
jobbak az oltási rendszabályok és eszközök, annál

olcsóbb a díj, a mi megszámithatatlan gazdálkodás leend.

9-er. Ha minden ház biztosítva lesz, minden tüzkár — épületeket illetőleg — megtérítetik, akkor nem lesz oka és helye ez irányban adómegtagadásnak és adóelengedésnek.

10-er. Az országos intézet által minden háztulajdonos érdekelve lévén minden tüzesetnél, érdekében lesz szinte minden háztulajdonosnak a tüzvész okozóját felfedezni. Tudjuk, hogy a rossz akarat sok tüzesetet okoz, a gyújtogatót felfedezni pedig csupán a hatóságra hagyja a közönség. De a mondott érdekeltség buzdítani fog mindenkit, a gonosztevőt megtalálni.

11-er. Daczára annak, hogy már van több hazai biztosító intézet, mégis több tűz elleni nem magyar társaságnak van igen terjedelmes üzlete nálunk, melyeknek netáni nyeresége kimegy országunkból.

* * *

A részvényes társulatokon kívül vannak ugynevezett „kölcsonösen biztosító intézetek“ is, a mint most épen kettő van nálunk is alakulófélben.

Ezek ugyan, mint nem részvényekre alapítottak, nem keresnek nyereséget, hanem a tüzkárokat és kezelési költségeket — és nem többet — vetik ki a biztosítottakra, mi ellen semmi észrevétel nem volna. De még sem elégitik ki a közönséget, nem segítenek a bajon, kivált a fenebbi 1-ső pontban kifejtett szükségét nem orvo-

solják; t. i. a biztosítást igen-igen sokáig nem bírják általános elismerésben részesíteni.

Tudtommal csak egyetlen egy ilyféle nagy intézet működik Némethonban szerencsésen, és ez a „Gothai kölcsönösen biztosító társulat“. Azonkívül sok évek óta áll fenn ily intézet Bécsben, és terjeszti működését az egész birodalomra. De akárhogy iparkodik a közönséget magához vonni, még sem sikerült aránylag nagy terjedést nyernie. Sokszor kénytelen volt nagyobb károk megtérítése végett a díjakat magasban emelni: ez elijesztette a biztosítottakat, Az ingadozó díjszabás — mert ha kevesebb kár van, akkor kevesebbet, ha több kár éri a társaságot, akkor többet kell fizetni, — azután a kötelezettség: minden keletkező kár megtérítése végett utána fizetni, azon szűk körre, mely ily intézeteknél szokott biztosítani, igen nyomasztólag hat. — Ösmerek sok háztulajdonost, kik a kölcsönösen biztosító társulatot ott hagyták és átmentek a részvényes társulatokhoz. — Egy főök talán abban fekszik, hogy a kölcsönösen biztosító társulatokhoz többnyire a legveszélyesebb házak tulajdonosai folyamodnak, és így a legnagyobb károk is az ily társulatokat érik.

Tény, hogy a fennállt „tiszamelléki kölcsönösen biztosító társulat“ és szinte az „erdélyi kölcsönösen biztosító társulat“ — daczára annak, hogy jól, a legnagyobb vigyázattal, szakismerettel és erélylyel valának vezérelve — igen sok kellemetlenségekkel voltak kénytelenek harczolni, míg végtére meg kellett szüntetniök működésüket.

Ha ellenben tekintetbe vesszük — a mint fennebb érintettem — hogy ott, a hol az országos, mint a legszéleseb alapon fekvő intézetek fennállanak, hosszú évek során tökéletesen megfelelnek mind e részbeni kívánalmaknak, hogy a biztosítás ez által általános is, meg a legjutányosabb is lesz, akkor alig kételkedhetem, hogy böles kormányunk és honatyáink ez eszmét fel ne karolják és ez intézetet létre ne hozzák.

* * *

Találkoznak talán majd ez eszmének ellenségei is. Némelyek talán egy hamar fel nem fogják valódi hasznát, nagyszerű hatását; mások ellenségei minden újabb eszmének. Magán érdekből talán senki sem lesz ellene; ezt egészen a hazafiságra bizhatom. — És tulajdonképen káruk vagy nem nagy, vagy éppen semmi se lesz a részvény társulatoknak; mert a tűz elleni biztosítás úgy sem hozott nekik Magyarországon mindig nagy hasznot. (Hivatkozom Hajduska József „tűzkár elleni biztosítás és statistica“ czim alatt múlt évben megjelent röpiratának (11-ik lap) azon állítására, hogy az ausztriai — itt Magyarország is értetik — tűzbiztosítási üzlet közönségesen veszteséget hozónak tapasztaltatott, olyannyira, hogy egy belföldi társulat sem merészel — mint sok külföldiek teszik — csupán a tűzbiztosítási ággal megelégedni.)

És azután marad számukra még igen nagy tér üzletüket terjeszteni. Tudniillik: marad a roppant tűzkár

elleni biztosítás az ingóságokra; marad a jégverés elleni biztosítás; a vizen és szárazon szállított áruk biztosítása, és végre az óriási léptekkel haladó életbiztosítás minden ágával.

Még hozzá tehetjük, hogy — a mint fennebb érintém — a tűzveszélyesség nagy csökkenésnek fog indulni, és így az ingóságok is kevesebb veszélynek lesznek kitéve, mi által a társulatok is csak nyernek. De még: az ingatlanokra megszűnván a biztosítás és egyuttal a veszélyek összege is a magán intézetekre, ők alaptőkájüket is alábbszállithatnák; azaz a részvényekre befizetett összegből egy részt visszafizethetnének, és a szokásban levő kötelezvényeket vagy egészen visszaválthatnák, vagy azok összegét lejjebb szállithatnák.

A sok biztosítási ügynök, kik ebbeli provisiójukat, általában mind azok, a kik némely jövedelmük forrása kevesbitését féltik, nem lesznek talán eleintén barátai ez eszmének. De ha ezek vesztik is egy részét a provisióknak — mondom: „egy részét“, mert hiszen marad még sok biztosítási ág tevékenységüknek — lesznek más egyének, kik mint hivatalnokok ezen országos intézetnél tisztességes állást nyerendnek.

Azt mondhatják: ez ismét új adó lenne; ugy is eléggé meg vagyunk terhelve adófizetéssel stb. De — azonkívül, hogy ezt csupán a házbirtokosok és senki más nem fizeti — kérdem: lehet-e ezt tulajdonképen a dónak nevezni, ha például egy nagy háztól, a mely után most fizetünk 20, 30, 40 forintot, lesz 4, 5, 10 ft fizetendő? vagy egy kis házacská, mely után most 3, 4, 5 ft fizet-

tetik, 30, 40, 50 kr. lesz a tüzkártérítési díj? és hogy a különbség ily arányban lesz, ez kétségtelen.

Azt is mondhatják, hogy ez eszme nem egyezik a szabad rendelkezési eszmével; nem kell senkit — még ha üdvös is részére — kényszeríteni, egészen maga belátására kell mindenkinek engedni biztosítani vagy nem, és miképen s hol kívánja vagyónát biztosítani. Ezen ellenvetésnek látszólag némi alapja volna.

De úgy hiszem, erre könnyű a felelet. A mi az állampolgárookra nézve czélszerű, annál nem szoktuk a szabadságot végtelenül az egyén tetszésére hagyni; fizetünk például adót az iskolák fentartására, és kényszerítjük a szülőket, gyermekeiket az iskolába járatni; nem hagyjuk azt szabadon mindenkinek kedve szerinti eljárására. Kényszerítünk a honvédelmi törvény szerint mindenkit katonai szolgálatot tenni, fizetünk nagy adót a hadtestek fentartására, és nem engedünk ez és sok más részben mindenkit saját belátása szerint cselekedni.

Addig, míg az országos tüzkártérítési állami intézkedés meg nem történik, kényszerítve van a biztosítani ohajtó fél, vagy igen drága pénzen egyik fennálló biztosító társulatnál, vagy pedig a most keletkezőfélben levő — még erős alapot nélkülöző — kölcsönösen biztosító intézeteknél biztosítani.

Talán azt is fogja valaki ellenvetni, hogy a bureaucratikus eljárás és kezelés nem lesz képes oly sebesen végrehajtani a kártérítést, mint ezt a részvényes társaságok teszik.

De attól nem kell félni. Lehet az egészséget úgy szervezni, hogy e részben sem lesz semmi akadály; a mint a fent említett országokban e részben nincs is semmi panasz.

Ismétlem: oly intézkedésnél, a hol a tapasztalás már közel egy század óta jó hatását bebizonyította, ott nem kezdünk valami ismeretlen dolgot, hanem létrehozunk egy valóságos sok próbán keresztül ment boldogító intézkedést.

* * *

Ha ez ügy vizshangra talál, nem lesz nehéz a törvényt megalkotni és életbe léptetni. Következő munkálatok készen vannak nálam, és én ezekkel bármikor szívesen szolgállok. *)

- A) Törvényjavaslat 76 §-ban.
- B) Kilencz utasítás az akkori helytartó tanácstól kezdve lefelé a falusi bíróságig.
- C) Hét tabella A—G.
- D) Hat másféle szükséges melléklet.

*) Ez irományok készültek 1847-ben. A törvényjavaslat (a mint azt fennebb érintém) Budán a helytartó tanácsnál és Bécsben a m. kir. udvari kancelláriánál megvizsgáltatott és helyben hagyatott. Azonban azóta a helyzet megváltozván, kétség kívül a törvényjavaslat is lényeges változásokat fogna szenvedni; de a főszmék benne rejlenek és meg fognak maradni.

* * *

Végül ide iktatom egy ez irányban a „D. A. Z.”-ban mult évben megjelent cikk kivonatát magyar fordításban. Ez szinte némileg az eszme bővebb megismertetésére és felvilágosítására szolgál.

08

A német biztosítási ügy a negyedik német
kereskedelmi gyűlés előtt.

.....A berlini tőzsde listák szerint jelenleg tizenöt tüzbiztosító társaság dolgozik nem több mint 35 millió tallérnyi alaptőkével, azonban még ez sincsen teljesen befizetve. Más testületek a tengerparti városokban stb. ismét különösen a helybeli ingóságok biztosításával foglalkoznak. Ezzel ellentétben ugyanazon téren már ma is nyolczvanhét részvénygyár áll fenn mintegy 60 millióra menő ismert tőkével, mely természetesen csak jelentéktelenül csekély része azon összegeknek, melyek a magániparban dolgoznak, s bizonyynyal több százmillióra felmennek. E nyilván egészen természetellenes kedvezőtlen viszonynak a biztosítást nyújtható és szükségelő tőke között, szükségképen káros és a biztosítást igénylőkre nézve valóban nyomasztó állapotot kellett eléidézni. De ezért nem tehetünk szemrehányást a társulatoknak. Ezek üzletek, mint a többiek, melyek minél több pénzt keresnek s a conjuncturákat hasznukra fordítani törekeshnek. Hol kevés az árú és

nagy a szükséglet, ott az eladó igen természetesen felemeli az árakat s felcsigázza követeléseit. Ez okból a társulatok nyerevénye az utóbbi években kevés kivétellel felette dús s némely esetekben roppant volt. A biztosítottak magas díjak és nyomasztó biztosítási feltételek által hordják össze e nyerevényt, ha ugyan sikerül nekik risikójukat fedezni. Mert ha ez már pár százezer tallérra megy, három, négy társulatnál kell bekopogtatnia s magát minden feltételnek alávetni, csak hogy célját elérhesse. Igaz ugyan, hogy szabadságában áll a szerződést visszautasítani, de ez esetben minden biztosítás nélkül marad. A gazdasági érdekek valódi kárával történék, ha ily körülmények között s általában a míg azok fönnállanak, az államintézetek megszüntetése mellett emelnék szót. Mert ha ezek helyesen vannak szervezve s némely korábbi bajoktól és visszaélésektől megtisztítva: valódi jótéteményül tekinthetők az iparra nézve.

Az államintézet nem dolgozik nyerevényért, neki csak igazgatási költségeit kell fedezni. E szerint nagy kiterjedésű téren mozogva ugyanazon okoknál fogva legolcsóbbnak, s minthogy mindnyájának összeségét képviseli, mindig a legbiztosabbnak is kell lennie. Be van bizonyítva, miszerint vannak esetek, midőn ugyanazon koczkázat az állsmintézetnél csak egyharmadát fizeti azon díjnak, a melyet különben a magántársulatoknak fizetnek. Ezt a keresk. gyűlés teljesen el is ismerte s nagy többséggel formaliter kimondotta azon alapelvet, hogy az államintézetek fennállása tökéletesen megegyez a nemzetgazdasági érde-

kekkel.... Hamburg képviselője a reálhittel érdekében egész határozottan az ingatlanok köteleességszerű biztosítása mellett nyilatkozott.

Sokkal fontosabb ennél azonban az általános biztosítási feltételeknek a tökéletes jogegyenlőség alapján eszközendő törvényes megállapítása, mely jogegyenlőség a javaslatot a társasági alapszabályokhoz hasonlóan kormányengedély alá kívánja vetni. Már maga a dolog természete hozza magával, hogy a károsult majd mindig a társaság hálójába esik, bárminők legyenek is különben a biztosítási feltételek. Az illető legtöbb esetben egyszerre minden viszonyaiban megzavarva, a szerencsétlenség által meglepve s helyzetének nyugodt vizsgálásában meggátolva érzi magát. Vele szemben áll egészen természetes és határozott túlysúlylyal a társulat képviselője, kinek naponkinti, gyakran gyakorlott rideg üzlete abból áll, hogy ezerszeres tapasztalatainak felhasználása mellett, melyek a biztosítottnál hiányzanak, utat és módot találjon, mikép lehetne az ügyet társulatára nézve a legelőnyösebben lebonyolítani. A biztosított gyakran az égés pillanatában vagyónának egész értékét a társulat kezébe látja átmenni, s nem ritkán csak akkor látja tisztán, hogy a társulat neki mindenben adósa, hogy ő tönkre jutott ember, ha a társulat nem fizet....

A jog és méltányosság szerint a társulatoknak a körülményekben nyugvó, elvitázhatlan eme tulnyomóságát a biztosítottnak a lehetőség határáig terjedő védelmezése által kellene minél inkább kiegyenlíteni a szerződések kötésénél. A valóságban azonban ép az ellen-

kező történik. A társulatok, noha egymás között versenyeznek, e tekintetben csodálatra méltó egyetértéssel járnak el. A biztosítási feltételek, melyeket előnyös üzlet-helyzetük következtében csaknem minden ellenmondás nélkül dictálhatnak, a legtöbb német társulatoknál egyenlően olyneműek, hogy mellettök a biztosított jogát majd mindig el lehet vitatni. Ugynevezett „durva hanyagság“, be nem jelentett „fokozódott tűzveszélyesség“ a biztosítási időszak alatt minden kártérítési igényt kizár. Ezek és más felette rugékony kitételek nagyon könnyen fordíthatók a biztosított ellen, ha van egy kis rossz akarat... Ha a tárgyak félig égtek el, a társaságnak joga van a biztosítottat az el nem égett részek becslés szerinti átvevésére kényszeríteni, s a biztosított ellenkező joga alkalmazást nem nyer.

A német biztosítási levelek feltételeinek elfogulatlan vizsgálása többé-kevésbé mindig azon meggyőződésre vezet, hogy azok valóságos orosz-lán-szerződések. Köztudomásu dolog, hogy míg a kisebb tűzkárok rendesen igen gyorsan és pontosan bizonyos fitogtatással egyenlítettnek ki, a nagy kockázatok elsimitása rendszerint nem egyéb, mint végleges „kompromissum“, a helyett, hogy egy mindkét félt egyenlően védő szerződés jutna loyális módon érvényre, végleges „kegyelem“ a társulat részéről, melyet a biztosítottnak még meg is kell köszönni. Ha a nyomasztó díjakat némileg enyhítendő, több évre fizetett előre, szerződésileg rendesen még az is elvész, ha netalán szerencsétlenségére mindjárt az első évben leég.

Melléklet.

Hasznosnak gondoltam e közérdekű tárgy bővebb felvilágosítása czéljából s a törvényhozó testület tisztelt tagjainak tájékoztatása végett, alább következő polemikus czikkemet is ide csatolni, mely a „Pesti Napló“ f. évi 89. és 90. számaiban jelent meg, s a röpiratban tárgyalt eszme ellen felhozott érveket czáfolni törekszik.

„Az ingatlanok tűzkártérítési állami szervezéséről.“

Pest, 1869. april.

Tisztelt szerkesztőség!

Már mult hó 5. és 6-án a „Pesti Napló“ 52. s 53-ik számú esti kiadásában Hajduska József ur két czikket irt a fentebbi cím alatt megjelent röpiratban kifejtett eszme ellen, állítván, hogy az általam ajánlott intézkedés nálunk nem czélszerű, s nem hasznos; sőt elemzését ezen szavakkal zárja be: „És bizony nem kell nekünk sem!“ — t. i. az állami tűzkártérítés.

Bátorkodom tehát felkérni a t. szerkesztőséget: méltóztassék H. ur ellenvetései ellen következő ellenészrevételeimet becses lapjába felvenni; ily módon majd kifejlend az eszme és a közönség fog magának ítéletet képezhetni a kérdéses fontos tárgyról.

1. Hajduska ur az első bekezdésben azt mondja a tervezett törvényről, hogy „valamennyi Magyarországon létező épület köteles lenne ezen biztosító-intézetbe belépni.“

Ez egy kis félreértésen alapul. Nem kötelességről vagy „belépés“-ről van szó, hanem ama bizonyos naptól fogva, melyet a törvény majdan meg fogna szabni, a tűzkárok, melyek a tűz ellen nem biztosított épületeket érendik, az állami intézet által megtérítetnek. Nem „köteles belépni“, hanem már a törvény által belépett, azaz : a tűzkárok megtérítetnek. A már valamely egyesület vagy társaságnál biztosított épületek pedig akkor esnek bele az állami intézetbe, a mikor biztosítási idejük szerződésileg lejár. Ugy mint p. o. minden, az országban született gyermek önkénytelenül magyar állami polgár, ugy minden az országban létező épület önkénytelenül biztosított, t. i. a rajta netán tűz által esendő kárt, az állami — vagyis országos — tűzkártérítő pénztár megtéríti.

2. A második bekezdésben Hajduska ur kívánja, hogy a „nem igazgatás, a laisser aller“ az „egyéni szabadság“ ne gátoltassék, „ne szaporítsuk a monopoliумok számát“ stb. Ezekre már röpiratomban 26-ik lapon előre is némileg feleltem. Azt mondtam : „A mi az állampolgárookra nézve czélszerű, annál nem szoktuk a szabadságot végtelenül az egyén tetszésére hagyni; fizetünk például adót az iskolák fentartására, és kényszerítjük a szülőket gyermekeiket az iskolába járattni; nem hagyjuk azt szabadon mindenkinek kedve szerinti eljárására. Kényszerítünk a honvédelmi törvény szerint, mindenkit

katonai szolgálatot tenni, fizetünk nagy adót a hadtestek fentartására, és nem engedünk ez és sok más részben mindenkit saját belátása szerint cselekedni. Hozhatnék még föl sok esetet, melyek az eszmét bebizonyítanak. P. o. az utczai világítás, a kövezet stb. Nem hagyjuk azt minden magánosra, hanem a hatóság gondoskodik róla, eszközli és az adóban beszedi a költséget.“

Ez általában oly kérdés, mely mellett és ellen sokat lehet felhozni; ez meggyőződés dolga, melyet ráerőszakolni senkire sem lehet. Megmutattam, hogy több németországi államokban ez intézkedés majd egy század óta fenáll; nem töröltetett el, hanem időnkint javított.

Később az azt mondja H. ur: „Ha az állam valóban kötelességének tartaná, atyai szárnya alá fogadni mind azokat, kik magukról gondoskodni nem tudnak, akkor igen sok lenne a teendője, akkor minden börze mellé egy curátort kellene állítani — azután azon károkat is kellene megtéríteni, melyek szélvész vagy jég eső által történnek stb. — A „börze ember“ említését csak kis tréfának vehetem, de a jégkárt nem veheti az állam az ő intézkedésébe ép úgy — nem, mint nem foglalkozik az tűzkártérítéssel ingóságokra, mert az ingatlanoknál könnyű az ellenörködés, s a ház hosszát, szélességét stb. lehet akármikor megmérni, mi más tárgyaknál már bajos. Az ezzeli üzletet mindentűtt a magán-vállalkozóknak, társulatoknak engedik át.

„Nem ritka eset“ — mondja tovább H. ur — hogy a theoria a praxissal merő ellentétbe lép stb. De már ez ügyben, mint mondtam, a majd egy század Némethonban elegendőleg és megtagadhatlanul megerősítette a theoriát.

Azután H. ur egy kicsit dicséri az eszmét, azt mondván: „De a kényszerbiztosítástól azon fényoldalt nem lehet eltagadni, hogy miután mindnyájan kivétel nélkül hasonló érdekekkel viseltetnek, minden egyes biztosított szorgosan fog ügyelni szomszédjára, nehogy az túlbiztosítás által, őt a leégés veszélyével fenyegethetné. A kényszerbiztosítástól nem lehet továbbá eltagadni azon üdvös következményt, mely a tűzvész által tönkre jutható vagyon fentartásában áll.“ Ez elég elismerés az eszme mellett, a miért H. urnak köszönetemet nyilvánítani el nem mulaszthatom. De a mit H. ur itten tovább mond, ebben egy kis tévedés rejlik. T. i. H. ur így ír: „Tényleges kivételénél pedig bekövetkeznék azon méltánytalanság, hogy Pest vagy Pozsony város lakosaira Bács, Fehér és más megyék jól épített és jelenleg a legolcsóbb biztosítási díjt fizető helységeire, háromszoros adót vetünk ki, mivel a 80 mérföldnyi távolságra fekvő Máramaros- vagy Zemplénmegyei kunyhók nagymérvű kárpótlásokat vesznek igénybe.“ Nem így lesz az, azon városok és épületek, melyek kevesebb tűzveszélynek vannak kitéve, vagy szilárdabb anyagokból építvék, kevesebb százalékot fognak fizetni, mint azok, melyeknél a veszély nagyobb, különböző osztályokba lesznek sorozva a városok, helységek az épületek stb., mint ez a biztosító társulatoknál van; nem egy vederbe lesznek vetve a különböző épületek. De a társaságok sem tartanak külön pénztárt a jobb épületek és vidékekre; náluk is egyiknek a másikat pótolnia kell.

Hajduska ur azt állítja, hogy a költségek az államnál magasabbak lennének, mert az állam mindent leg-

drágábban termel, s legdrágábban vesz; azután: a számok teljesen tévesek, s így tévesek a következtetések is. De nem mondja, miért tévesek az általam felállított számok. Én pedig állításomnál maradok.

A mi pedig a költségek különbségét illeti, H. ur a magán-társulatokét 20⁰/₀-re teszi (én ugyan gyakran 30-nál is többet tapasztaltam). Hülsen (a szász hercegségi tűzkárbiztosító-intézet vezérigazgatója) ellenben 10 évig, azaz 1856—1865. számlájában mutatja, — hogy a németországi állami intézeteknél 79.467,070 tallér díjbevétel mellett az igazgatási költség 4.147,320 tallérra rugott, mi nem egész 6⁰/₀-et tesz.

„Nem képzelhetem“ — mond H. ur — „honnét származhatnék az állami biztosításnál az olcsóbb díj, midőn a kormány más biztosítási ággal nem foglalkozik, ráfizetni pedig épenséggel nem akar, nem is tud“. Itt H. ur tulajdonképen elfelejtette, miről tárgyal. Hiszen röpiratom 12. lapján világosan mondtam, hogy a tűzkárokat a kormány megtéríti és az erre kiadott összeget az adó mellett szedi be. Tehát „ráfizetés“-ről szó sem lehet.

H. ur a piczi Lippe-Detmold és Lippe-Schaumburg-ról megvetőleg beszél. De ha piczinyek is ez országok, a bennök lakó emberek mégis értelmesek és a józan gazdálkodásban igen gyakorlatiak; csak ismerjük el, ne ámitsuk magunkat, azok a németek jobban értenek a gazdálkodáshoz, mint mi.

A végén pedig azt mondja H. ur, hogy Németországban már csak 2413 négyszög mértföldön dívik még a kényszer-biztosítás, 7487 négyszög mértföldben ellenben nem ismerik azt. Bocsásson meg H. ur, én máské-

pen vagyok értesítve. Az előttem fekvő kimutatás 1866-ról szól. E szerint négyszög mértföldnyire számítva elfoglalt akkor az állami tűzkártérítés :

Németországban 9,542 mértf.

Svájcban 740 „

Dániában 693

Svédországban 8,026 „

Norvégiában 5,799 „

összesen 24,800 mértf.

* * *

És most kérem, tisztelt szerkesztőség, méltóztassék szivességét azzal megkoronázni, hogy még egy kis helyet engedjen át. Röpiratkámban megérintettem, hogy nagy államférfiak, mint péld. gróf Széchenyi István, gróf Apponyi György, gróf Dessewffy Emil, Kossuth Lajos szerették ez eszmét, és most fennebb kimutattam, hogy külföldön 24,800 mértföld területen létezik az állami tűzkártérítés. — De H. urnak mégis az eszme nem tetszik. Hadd igtassam hát ide, hogy több más hazai nemzetgazdászok a lapokban igen melegen pártolják és ajánlják ez eszmét. Így péld. a „Századunk“, a „Hazánk“, a „Hon“, a „Magyar Ujság“, a „Pester Lloyd“, az „Alföldi Hirlap“, az „Anyagi Érdekeink“ és a „Gazdasági Lapok“. Legyen szabad a nevezett lapokból néhány sort ide leírni. A „Hon“ következő szavakkal zárja be birálatát: „Üdvözljük Weisz urat e téren, rövid szavakban foglalt terve megmérhetlen hasznokat szerezhet hazánknak. Csak ne csináljunk ebből is pártkérdést — s midőn mi minden hátgondolat

nélkül örömmel fogadjuk e tervet : úgy hiszszük, megvárhatjuk a kormánytól és jobboldaltól is azt, hogy adja tetterejének, életrevalóságának, szabadelvűségének bizonyosságait az ily és ehhez hasonló tervek valósításában — s biztosítjuk, egyetlen egy ily intézmény valósítása által több érdemet fog szerezni magának az utókor előtt, mint összes közösügyes alkotmánya által. Sőt többet mondunk, — ha egy ily intézményt hagy hátra az utókorra : expiálja az előtt a szentszékek fentartását is. — Tehát csak előre!“ — Az „Alföldi Hírlap“ azt írja : „Ez életrevaló terv vázlatát — mint a mely terv már hazánk némely egyes megyéiben 1850 előtt nagy sikerrel volt tetteleg életbeléptetve, s az adózó nép jelentékeny terheltetése nélkül működött; a miről a zemplénmegyei helységek lakosai tehetnek eléggé magasztaló tanubizonyyságot — közelebb lapunk is közölni fogja. 1850 után az olyan megyei biztosító-intézeteket a bécsi hatalomvívők oktalan önkénye semmisítette meg, azok feloszlátását megparancsolván.“ Az „Anyagi érdekeink“ azt mondják . . . „E füzetet nagy örömmel olvastuk végig, a mennyiben azt láttuk, hogy benne a biztosítási ügy igazi nemzetgazdasági álláspontból van felfogva, és egy újabb bizonyítékot nyertünk arra nézve, hogy az alapos elméleti igazságok a gyakorlattal nemcsak összeférnek, hanem épen az alapos tapasztalatokból következetesen folynak „Ez okból a tűzkártérítés állami szervezésének eszméjét tökéletesen helyeseljük és kivitelét őszintén kívánjuk.“

Végre pedig még csak a „Századunk“ e tárgyról irt cikkének a végét bátorkodom ide iktatni. „Egyéb-

íránt a kényszerű állami biztosítás eszméje még a népnél sem fog legkisebb ellenállásra is találni. Ha a nép tudni fogja azt, hogy az egyszer megtörtént felvétellel egyszer mindenkorra vége van a zaklatásnak, hogy nem fognak újításokhoz, és hogy csekély összegért, évenként 1—2 forintért, kárát sok futkározás nélkül rögtön és biztosan megtérítik : akkor áldani fogja azon embert, ki legelőször kimondá az állami biztosítás eszméjét“.

És most csak még néhány szót. Röpiratom kiadása óta — azaz f. évi február közepétől fogva, néhány nagyobb tüzeset jött tudomásomra. T. i. Trepinyén égett el 23 ház és 64 melléképület : nem volt biztosítva egy sem. Pakson égett el 141 ház, volt biztosítva 72, nem biztosított 69. Csütörtökfalván (Szepesben) égett el 24, biztosítva volt 5, nem biztosított 19. Tehát e rövid idő alatt 175 család vagy nagy kárt szenvedett, vagy egészen tönkre ment. És ily szerencsétlen esetek jövőben is fognak bekövetkezni. — Kérem — most, midőn a kormány és az országgyűlés figyelmeztetve van, midőn látják, hogy ez intézkedés külföldön annyi országokban sikerrel létezik, kérem : magukra vállalják-e a felelet terhét, nem követni a jó példát, hanem a „laiser aller“-ban maradni és többnél több szerencsétlen családot, koldust mintegy teremteni? Nem folytatom e szomorú képet. Hiszem, hogy az érdekeltek körökben nem fogják agyonhallgatni e fontos ügyet.

Weisz Bernát Ferencz.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Ráth Mór kiadásában megjelentek :

- Kecskeméthy Aurél.** Parlamenti alkotmány és megyei reactio. 1 frt.
- Egy képviselő napló-jegyzetei** az 1865. decz. 10-kén megnyílt országgyűlés alatt. 3 füzet. 2 frt. 70 kr.
- Kézai Simon** mester magyar krónikája; ford. Szabó Károly. 1 frt.
- Krónika** Magyarország polgári és egyházi közéletéből a 18-dik század végén. Keresztesi József egykoru eredeti naplója. 3 frt.
- Laveye Emil.** Deák Ferencz. Fordította és jegyzetekkel kísérte: Szász Károly. 60 kr.
- Lyai áloék.** Nyugoti költőkből fordította Szász Károly. Gyémántkiadás. Diszkötésben. 1 frt. 50 kr.
- Macaulay B. T.** Lord Clive. Warren Hastings. Az angol Keletindia meghódításának története. Ford. Szász Károly. 2 frt.
- Macaulay B. T.** Hampden János, Pitt, Chatham gróf. Két politikai életrajz. Ford. Szász Károly. 2 frt.
- May E.** Az angol parlament és eljárása. Átdolgozta Barsi. 1 frt.
- Meissner.** Schwarzgelb. Történeti korrajz a mult évtizedből-8 kötet 4 frt.
- Mészáros Lázár** élettörténete, külföldi levelezései és emlékiratai. Az eredeti kéziratokból közreboesátja Szokoly. 6 füzet. 8 frt. 40 kr.
- Gróf Mikó Imre.** Benkő élete és munkái. Benkő arcképével. 2 frt.
- Mill St. János.** A szabadságról. Fordította Kállay Béni. 2 frt.
- Nagy Iván.** Magyarország családai, czimerekkel és leszármazási táblákkal. 20 kötet. Előfizetési ára 44 frt.
- Nagy Iván.** Magyarország családai. Pótkötet. 5 frt.
- Nagy Iván.** Magyarországi s erdélyi bujdosó fejedelem késmárki Thököly Imre secretariusának Komáromi Jánosnak törökországi diariumja s experientiája. 1 frt.
- III. Napoleon császár.** Julius Caesar története. Jogositott magyar kiadás. I. II. kötet. 8 frt. Térképek az I. kötethez 2 frt. 50 kr., a II. kötethez 3 frt.
- A Nibelung Ének.** Fordította Szász Károly. Schnorr Gyula rajzaival. Pom-pás Album-kiadás. Füzve 9 frt. 40 kr. Diszkötésben 12 frt.
- Orbán Balázs.** A székelyföld leírása. Számos képpel. I-ső kötet. 4 frt.
- Orczy Tekla** Imakönyve. 120 színnyom. képpel. 16 frt. Diszköt. 24 frt
- Országgyűlési Zsebkönyv.** Országgyűlési ház-rendszabályok. Országgyűlési okmányok s a t. 2-dik bővített kiadás. 2 frt. 40 kr.
- Pap D.** A pesti magyar nemzetgyűlés 1848-ban. 2 kötet. 3 frt.
- Prescott V. H.** V. Károly császár lemondása és végnapjai a st.-justi kolostorban. Ford. P. Szathmáry Károly. 1 frt.
- Ráth K. és Thaly K.** II. Rákóczy Ferencz Emlékiratai a magyarországi háborúról 1703-tól végéig (1711). 3-dik kiadás. A fejedelmi szerző arcképével. 2 frt. 40 kr.
- Renan Ernő.** Az Apostolok. Ford. Molnár Aladár 1 frt. 60 kr.
- Rogerius** siralmas éneke Magyarországnak IV. Béla király idejében a tatárok által történt romlásáról. — Tamás spalatói esperes „Historia Salonica“-jából a tatárjárás története. — Nagy Magyarország dolgáról. Ford Szabó Károly. 1 frt.

Ráth Mór kiadásában megjelentek :

- Rónai Jácint.** Fajkeletkezés. Az embernek helye a természetben és régisége.
10 könyomatu ábrával. 2-dik kiadás. 1 frt. 20 kr.
- Salamon Ferencz.** A magyar királyi szék betöltése és a Pragmatica Sanctio története. 2 frt.
- Salamon Ferencz.** Két magyar Diplomata a 17. századból. 2 frt. 80 kr.
- Shakespeare** minden munkái. Fordítják többen, kiadja a Kisfaludy-Társaság. I—XVIII. kötet. Minden kötet 1 frt.
- Szabó Károly.** Magyarország történetének forrásai az Árpádházi vezérek és királyok korából. 4 frt.
- Szabó Károly.** Emlékiratok a magyar kereszténység első századából. 2-ik kiadás. 70 kr.
- Szabó Károly.** A vezérek kora. (Sajtó alatt.)
- Szalay László.** Adalékok a magyar nemzet történetéhez a XVI. században. 1 frt. 20 kr.
- P. Szathmáry Károly.** Magyarhon fénykora. Történeti regény. 2-ik kiadás. 3 kötet. 3 frt.
- Szentkirályi Mór.** Eszmetöredékek a vármegyék rendezéséről. 84 kr.
- Szilágyi Sándor.** Báthory Gábor fejedelem története 2 frt. 80 kr.
- Id. Gr. Teleki Domokos.** A Hóra-támadás története. 1 frt. 80 kr.
- Thackeray.** A négy György. Fordította Szász Béla. 1 frt. 40 kr.
- Thaly K.** Bottyán János, II. Rákóczi F. fejedelem vezénylő tábornoka. Történeti életrajz a Kuruczvilág hadjárataival. 2 frt. 20 kr.
- Thierry A.** Attila történelme. Ford. Szabó Károly. 1 frt. 50 kr.
- Thierry A.** Attila fiai és utódai történelme. Ford. Szabó Károly 3 frt.
- Thiers.** I. Napoleon trónlemondása. Elba sziget. Visszatérés. 2 frt.
- Thiers.** Waterloo. 2 frt.
- Thiers.** I. Napoleon Szent-Ilona szigetén. 1 frt. 20 kr.
- Tisza Kálmán.** Parlamenti felelős kormány és megyei rendszer 80 kr.
- Toldy Ferencz.** Magyar államférfiak és írók. Életrajzi emlékek. 2 kötet. 3 frt. 60 kr.
- Turgenev.** Füst. Hires orosz regény. 1 frt. 60 kr.
- Uchard.** Jean de Chazol. Regény. 2 kötet. 2 frt.
- A választások előtt.** 2 frt.
- Vámbery A.** Vázlatok Közép-Ázsiából. Ujabb adalékok az Oxusmelléki orsz. népismereti, társad. és politikai viszonyaihoz. 2 frt. 80 kr.
- Vörösmarty** minden munkái. Rendezte és jegyzetekkel kísérte Gyulai 12 kötet 14 frt.; 7 diszkötésben 21 frt.; 11 diszkötésben 24 frt
- Vörösmarty** költeményei. 4 kötet 4 frt. diszkötésben 8 frt.
- Vörösmarty.** Szép Ilonka. Orlay Soma nyolez fényképezett rajzával. Kisebb kiadás. Pompás diszkötésben 3 frt. 50 kr.

